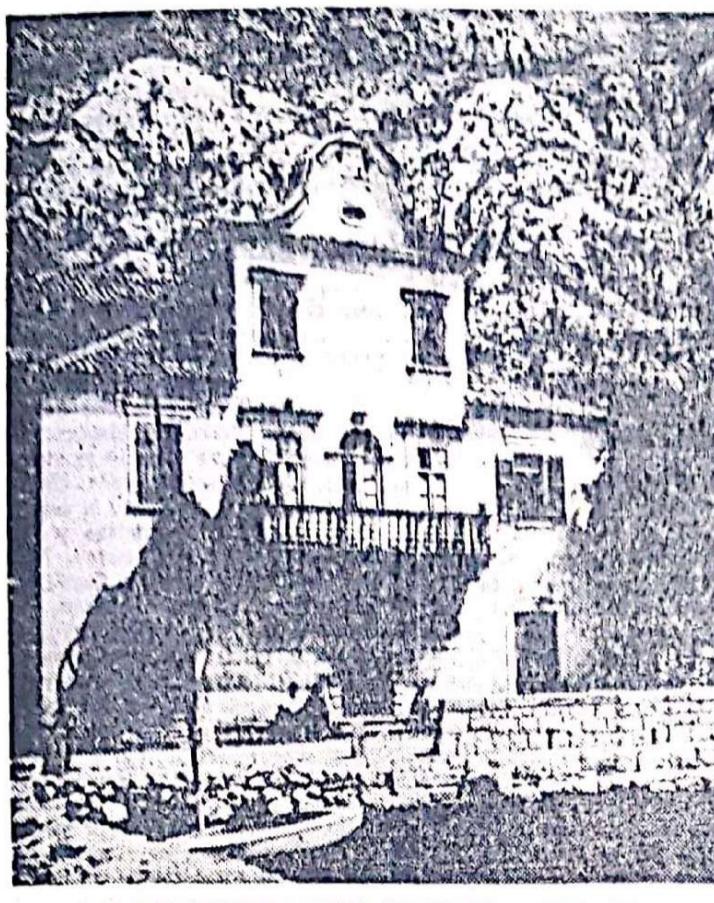

КАПЕТАНСКЕ КУЋЕ У БОКИ

СТАРА КАПЕТАНСКА КУЋА У ДОБРОТИ КОД КОТОРА

Pаспоред и камена структура посебних кућа некадашњих бокељских поморaca — капетана и бродовластика — разликује се у виткој мери од осталих типова града, знатно једностапнијих, у приобалним насељима црногорског приморја.

Развијено бродарство Боке Которске у прошlostи и, сачињено у вези, релативно благо стање у том, по природним лепотама јединственом крају наше земље, одразило се нарочито на трезвенију архитектуру капетанских кућа, грађених током XVIII и почетком XIX века. Брод и кућа били су тада корелативни појмови, а новац стечен крастарењем и трговином по Јадрану и Медитерану претстављао је основ за замену чудљиве али уносне палубе чврстим тлом сопствене куће. Величином и опремом куће изражаване су, на начин својствен ивионицима, постignута зарада, промишљена штедња и лична сујета. Није никадо чудно што су ови људи, огреали у тешком и једноличном животу на мору, стешњени на најужем простору — бокељски једрењаци углавном нису били ни велики ни улобиши — маштали о кући на завијачној обали, прозорима окренути мору и брдима која ширите, шумовитим обронцима, маслињицама, воћњацима и виноградима...

Жivot у завичају био је патриархални и строг, нарочито за жене и девојке којима је главни провод изван куће и рођачког крута био у посещивању цркве и црквених свечаности. Повратак поморца са далеких пута био је увек радостан догађај. Код својих кућа, повратници дочекивали су своје рођаке и пријателе, причајући им о разним подизијима на мору, о склопљеним пословима и купљеним стварима, о туђим земљама и њиховим обичајима.

Из већите стрешње да се не где незнано на мору, у олуји, не дододи несрета, да нестане брда и посаде, развили су се страхи и нада у вишу силу као можда и у једном другом нашем kraju. Заветне цркве и капеле, којих на подручју Боке Которске има више стотина, мноштво рељефних сребрних и златних заветних плочица са сликом брода који је био у опасности, најизразитије све доче да поморци нису жалити новца да таквим даровима себи врате душевни мир и веру у даље успешније пловљење морем.

Свака кућа претстављала је једно домаћинство; не постоји кућа у којој би, па макар била у питљу два рођена брата, станови били један изнад другог. Кућа је обично била двојна, тј. била је симетрично подељена на два потпуно одвојена стапа, са првим приземљем и улазима. Спома-поматрана, кућа је увек прет-

стављала целину. Кад год је један од капетана-брдовластика грађио кућу, он је увек мислио на могућност њене будуће поделе коју ће створити, после његове и жене смрти, немиловно извршити како би се обезбедили мир и слога у породици.

Куће у којима се становало биле су, без изузетка вишеспратне. С обзиром на близину мора и на чврстоћу подлоге (обично камен), кућа је била укоњавала. У приземљу била је смештена коноба која је служила за спремиште брод-

стављала целину. Кад год је један од капетана-брдовластика грађио кућу, он је увек мислио на могућност њене будуће поделе коју ће створити, после његове и жене смрти, немиловно извршити како би се обезбедили мир и слога у породици.

Куће у којима се становало биле су, без изузетка вишеспратне. С обзиром на близину мора и на чврстоћу подлоге (обично камен), кућа је била укоњавала. У приземљу била је смештена коноба која је служила за спремиште брод-

стављала целину. Кад год је један од капетана-брдовластика грађио кућу, он је увек мислио на могућност њене будуће поделе коју ће створити, после његове и жене смрти, немиловно извршити како би се обезбедили мир и слога у породици.

Куће у којима се становало биле су, без изузетка вишеспратне. С обзиром на близину мора и на чврстоћу подлоге (обично камен), кућа је била укоњавала. У приземљу била је смештена коноба која је служила за спремиште брод-

стављала целину. Кад год је један од капетана-брдовластика грађио кућу, он је увек мислио на могућност њене будуће поделе коју ће створити, после његове и жене смрти, немиловно извршити како би се обезбедили мир и слога у породици.

Куће у којима се становало биле су, без изузетка вишеспратне. С обзиром на близину мора и на чврстоћу подлоге (обично камен), кућа је била укоњавала. У приземљу била је смештена коноба која је служила за спремиште брод-

стављала целину. Кад год је један од капетана-брдовластика грађио кућу, он је увек мислио на могућност њене будуће поделе коју ће створити, после његове и жене смрти, немиловно извршити како би се обезбедили мир и слога у породици.

Куће у којима се становало биле су, без изузетка вишеспратне. С обзиром на близину мора и на чврстоћу подлоге (обично камен), кућа је била укоњавала. У приземљу била је смештена коноба која је служила за спремиште брод-

стављала целину. Кад год је један од капетана-брдовластика грађио кућу, он је увек мислио на могућност њене будуће поделе коју ће створити, после његове и жене смрти, немиловно извршити како би се обезбедили мир и слога у породици.

На примеру старих кућа и "палаца" бокељских капетана

огледа се разумно повезивање њихових јасно дефинисаних потреба и жеља са искуством домаћих архитеката и корчулачких каменара. Начин грађења био је рационалан и естетски заснован на наслеђеном грађевинском и урбанистичким правилима.

АРХ. МИЛАН ЗЛОКОВИЋ

Уметничка галерија на Цетињу

Као што је даља или ближја прошлост Црне Горе била тема многим књижевницима она је такође послужила и многим ликовним уметницима. То су раније били мањи страници, а у новије време југословенски сликари. Ликовни живота у Црној Гори између два рата није било. Неколико црногорских сликара који су били ушли у ред истакнутих југословенских уметника живјело је углавном у Београду или у другим велиkim центрима. Тек послиje ослобођења ликовни живот у Црној Гори се нагло развија; наилазе млађе генерације сликара и вајара, међу којима су неки већ стекли лијепо име.

До рата у Црној Гори није та које постојала нека институција која би прикупљала и средила дјела домаћих и странских уметника са темама о Црној Гори, као и осталих ликовних дјела насталих на њеној територији. 1950. године оснива се на Цетињу Уметничка галерија Црне Горе са задатком да ради на прикупљању тих дјела. Поред тога, Галерија има и општег југословенског карактера. Она, наиме, поседује доста богату збирку радова југословенских ликовних уметника, од импресиониста до савременог сликарства.

Најстарија збирка коју Галерија поседује су копије фресака из манастира Мораче (XII вијек), Прасквице и Режевића. Посебну ријектост претставља и копија фреске из цркве у Стону, која приказује зетског кнеза Михајла (XI вијек).

Из мутног периода историје Црне Горе XV и XVI вијека прикупљена је збирка иконе. У том времену међусобних трзавица и сталне борбе против Турака није се могло развијати културни живот. А ове иконе, рађене по узору на дјела сопских иконографа из времена самосталног духа и отпора према Јаком утицају католичке Венеције. Из тог периода најзначајније су иконе из иконописачке школе Рафајловића у Ријеци.

Интересантно је поменути и неколико радова непознатих аутора. Једна овећа слика претставља Свадбу у Кани а сматра се да потиче из Тинторетове школе, па чак и да јој претходи Икона „Погубљење св. Геновеве“ потиче из познате шванапске школе (XV вијек). Галерија поседује још неколико слика и икона чији су аутори непознати, као и „Св. породицу“ рад Ђорђевића Ђорђа.

Барокно сликарство претстављено је са неколико радова највећег познатог сликара, Нераџана Трипца Коколића. Да би се, колико је то било

могућно, постигао континуитет развоја ликовне уметности код нас, Галерија је настојала да слике и скулптуре распореди и класификује по времену у коме су настале, тако да се приликом разгледања добије што боља пре гностност и цјеловитији утисак. Тако су у једном одељењу смјештени радови старијих сликара, Влахо Буковић заступљен је са неколико слика: „Жена с велом“, „Портрет дјевојке“ („Пре дио“, „Алегорија“, „Дијете на отоману“, Паја Јовановић у овом одељењу има један женски акт. Од осталих старијих сликара заступљени су Коста Милићевић, Ђура Јакшић, Урош Предић, Мијаловић, Надежда Петровић и други.

Посебно просторију заузимају портрети црногорца и слике са мотивима из Црне Горе које су радили домаћи и страни уметници: Јарослав Чермак („Портрет Милуше Ђурашковић“), Ђорђе Крстић („Војвода Пеко Павловић“), Паја Јовановић („Мачевачење“, Ристо Стијовић („Кнез Бајко“), радови Новака Радоњића, Илије Шобајића, Марка Грогорића, Ристе Стијовића и др.

Први познатији црногорски ликовни уметници појављују се тек концем XIX вијека. Међу њима се истичу Пере Почек Анастас Бочарин и Илија Шобајић. Сваки од њих заступљен је са неколико радова. Затим се највише радова из богате збирке нових генерација ликовних уметника, све до најмлађих. Поједно посебно одељење запремају радови два еминијента не само црногорска већ југословенска сликара — Мила Милуновића и Петра Јубарде. Већина радова Милуновића је из послератног периода („Св. Стефан“, „Састав Мораче и Зете“, „Јутро на мору“, „Мотив из Петровца на Мору“, „Предио“, „Продавац рибе“, „Вршац“ итд. И радови Јубарде су такође углavinom из послератног периода, „Стићена“, „Брда“, „Врајићи“ и „Вртијељка“ претстављају врхунац друге послератне фазе Јубардиног ликовног стваралаштва. Из последње, треће фазе, у Галерији је слика „Битка на Вучјем Долу“, која запрема читав један зид одељења, и завршна скрипта слике „Вој на Косову“.

Различити правци и схватања савремених уметника нашли су одраз у њиховим радовима. Слике свеодносно неспуштеној, немирној радознајности стваралачког трагаца. Ово сликарство илустровано је радовима Хегедушића, Вијељића, Милосављевића, Добропољића, Кочовића, Тарталье, Челебонића, Дебења, Шимуновића, Генералића, Гвозденовића, Андрејевића, Узелића, Мартиновића, Личенског, Прелеза, Постружника, Седеја, Вујаклића, Протића, Богојевића и других. Ту су и четири скулптуре Ивана Мешtrovića: „Девојчица“, „Косовска медаља“, „Оплакивање Христа“, „Цртеж“. Са по једним или више радова заступљени су највећи познати вајари: Ан-

тун Аугустинчић, Тома Росандић, Сретен Стојановић, Ристо Стијовић, Фране Кршићић, Борис Калин и Лојзе Долинар. Попсебно место заузимају радови наших познатих сликара импресиониста: Јакопича, Јаме, Надежде Петровић, Стерића, Косте Милићевића, Мирослава Краљевића и Е. Видовића.

Поред овога Галерија посједује и богату збирку графike као и оливка орнамената са стена.

По богатству и приједности радова, као и по аранжману, Умјетничка галерија Црне Горе на Цетињу спада међу боље у највећим земљама. А њен значај као сакупљача дјела ликовне уметности је двострук: поред изузетне културне мисије коју врши у развоју ликовне уметности, она својим откупом стимулативно дјелује на млађе сликаре.

АНТОН ЗАДРИМА

